

Datum: 15. 4. 2006

**Seminární práce do předmětu Antické reálie
téma: Postavení otroků v Antice**

Jméno: Michaela Kazelleová
Obor: Klasická archeologie
UČO: 108995

1. Řecko

- a) archaické Řecko (8. – 7. stol. př.)
- b) klasické Řecko (okolo 450 – 350 př.)
- c) Helénistické Řecko

2. Řím

1. a)

V archaickém Řecku jsou sluha (*dmós*) a služka (*dmóé*) (tedy otrok a otrokyně) oba bez rozdílu zaměstnáváni jak pracemi v domácnosti, tak pracemi na polích. Práce v domácnosti jsou ale svěřeny hlavně ženám, melou zrní, prosívají mouku, pečou placky a vaří kaši, předou, tkají, šijí, vyšívaly pod dohledem paní domu nebo v královském paláci pod vedením správkyně. Také slouží pánovi k povyražení. Na polích připravují žencům jídlo a účastní se také vinobraní.

Sluhové v domě pečují pouze o tažná zvířata chovaná k polním pracím a pro dopravu břemene, dále o údržbu a zhotovování náradí, o svázení sklizně, o mlácení a o výrobu vína. Skoro celý den pracují hlavně na poli. Spávají ve stodolách obklopujících dvůr, jen v zimě smí spát přímo v hlavní síni na zemi, aby se ohřáli u krbu.

V archaickém Řecku je hlavním zdrojem bohatství chov dobytka a ne zemědělství. A právě hlídání pasoucích se stád je hlavní náplní práce otroků. Vybrané kusy pak také odvádějí na statek na porážku. Podle velikosti statku se poráží dobytek často či méně často, na velkých statcích jsou dokonce sluhové pasoucí stáda zásobováni moukou a vínem a také si mohou sami porazit několik zvířat pro svou vlastní potřebu. Večer jsou zvířata zaháněna do ohrad, které jsou vybudovány v roklich, na místech chráněných před větrem, u pramenů.

Obydlí těchto pastevců jsou chýše nebo narychlo dělané boudy, jež je třeba podle Hésioda každé léto opravovat. Vybavení takovýchto chýší je prosté, je zde prostý stůl, židle z otepi chrastí a jako lůžko slouží kozí nebo ovčí kůže natažená na zemi. Každé stádo má několik pastevců, kteří spadají pod vrchního pastýře a ten je odpovědný přímo pánovi. Pastevci však musí hlídat stáda i v noci, před zloději a šelmami, proto je jejich život značně těžký. Čas si často pastevci krátily hrou na píšťalu (*syrinx*).

Většina dětí, které se narodily otrokům na statku, na statku zůstává také jako otroci. Ženy se většinou stávaly otrokyněmi poté co si je koupil nějaký majetný velmož, otec totiž mohl své dcery prodat, i když pocházeli ze svobodné rodiny. Takové ženy mohli být i chůvami pánových dětí. Ostrov Chios se velmi brzo začal soustředit na obchod s vínem a taky otroky. Velkými dodavateli otroků na podobné trhy byli piráti (vynikli například Foiničané).

Otok je součástí rodiny. Mladí otroci, kteří v domě vyrostli mají nepatrně lepší postavení. Za dobré chování pána, se mu otroci odvděčují láskou a věrností. Opak je stíhán. Pán totiž ovládá rodinu a tedy i otroky a vládne nad jejich životem i smrtí.

1. b)

V klasickém období Řecka, tedy ve zhruba 5. a 4. století před Kristem je otroctví všeobecně považováno za přirozené. Dokonce je někdy považováno za nutnost, neboť celý hospodářský život měst je založen na otrocké práci. Podobně jako v archaické době, byla hlavním zdrojem otroků válka. Poražený zůstává ve službách svého přemohitele, nemůžou-li příbuzní zaplatit výkupné. I nadále v tomto období otcí rodiny zůstává právo prodat své děti, v Attice pouze do doby Solónovi. Do otroctví upadali i nalezcenci, tedy děti po narození odložené. Velmi chudí

lidé, pak mohli prodat do otroctví sami sebe, jejich nový pán je pak musel živit. Také dlužníci, kteří neměli na zaplacení dluhu propadali v otroctví.

Hlavní trhy s otroky se již kromě Chiu rozšířili i na Délos, Samos, také do Byzantia a na Kypr. Dva byli také v Attice a to na Suniu a druhý na agoře přímo v Athénách. Prodej na takovém trhu se prováděl dražbou.

Svazky mezi otroky nebyli podporovány a i když k nim někdy došlo, nebyli to nikdy opravdové právní sňatky. Bylo to pro pány nevýhodné, museli totiž živit děti svých otroků až do té doby, dokud nebyli schopni i oni pracovat. Páni byli tedy vlastníky takto narozených dětí. Založit rodinu, se tedy dovolovalo jen dobrým otrokům a účelem bylo spíš připoutat je takto k domu.

Větší počet otroků si mohli dovolit pouze majetnější lidé, méně majetní měli otroků méně, tolik kolik jich mohli uživit. Bohatí lidé měli stovky otroků (státník Nikiás jich měl tisíc), zámožný občan měl běžně asi padesát otroků, průměrný Athéňan jich měl asi deset, chudí lidé neměli žádné. Existoval i obyčej, že se otroci pronajímali pouze pro sezónní práce. Část otroků pracovalo v průmyslové výrobě. Jako například v attických Laurijských dolech, v jejichž blízkosti také bydleli v prostých chýších.

Otroky zaměstnával i stát a svatyně, byli zřízenci nebo zaměstnanci sněmu, rady, soudních dvorů a různých administrativních úřadů. Mohli být katy, dělníky v mincovnách nebo příslušníky policie.

Otroci neměli teoreticky žádná práva, byli považováni za věc, za movitý majetek, který bylo možno prodat, pronajmout nebo dát do zástavy. Nemohli svědčit u soudu, pouze za podmínky výpovědi při mučení. Uprchlý otrok byl tvrdě potrestán a poznamenán rozžhaveným železem. V Athénách se ale postupně tyto zákony zmírňovali, pokud otrok utekl od nelidského pána, měl právo žádat o azyl v některé svatyni a pán byl pak nucen dát ho k prodeji. Navíc byli otroci zákonem chráněni proti urážce a násilnostem. Úspory otroka náleželi pánovi, ale většinou dovoloval, aby s nimi otrok nakládal podle své vůle. Mladí otroci narození v domě pána neměli žádné vzdělání, protože nesměli navštěvovat školy. Otroky byl součástí rodiny, což znamenalo, že přijímal i náboženství rodiny, účastnil se svátků a byl pohřbíván na místě vyhrazeném jeho rodině. Propuštěný otrok nebyl úplně osvobozen od závazků vůdci rodině. Státní otroci měli život ještě lehčí, byli drobnými úředníky, mohli bydlet kde chtěli, dostávali mzdu a mohli se ženit. I otroci, kteří se zabývali obchodem a výrobou, měli část výdělku který jim jejich pán ponechával, zbytek náležel pánovi.

2.

Také v Římě byli otroci bezprávní lidé a tedy objekty právních jednání a svobodní lidé s nimi mohli jednat jakkoliv chtěli. Otroky se nemohl účastnit politického života, sloužit ve vojsku, uzavírat sňatek ani kupní smlouvy, nemohl vlastnit majetek a nemohl ani dědit. Vůle pána určovala postavení otroka.

Otroci se získávali rovněž jako váleční zajatci nebo trzích. Otroky byl i člověk, který se narodil v pánově domě, podle římského práva byl otrok ten, jehož matka byla otrokyně a nezáleželo na postavení otce. Pán tak měl absolutní právo na děti své otrokyně a mohl s nimi nakládat jak chtěl.

Postupně otroci v pánově domě získávají majetek a peníze, za něž si dokonce mohou pořídit náhrodek. Otroci sloužili v pánově domě, v movitějších statcích mohl mít i otrok svého otroka (*servus vicarius*). Původně, stejně jako v Řecku, vládl otec nad životy a smrtí všech členů rodiny, mezi něž patřili i otroci (mohl i syna prodat do otroctví). Postupně se ale od tohoto upouštělo, vzhledem k vysoké ceně otroků.

Již od 2. století před Kristem se začínají z Východu ozývat filozofické směry, které nabádají k citlivějšímu zacházení s otroky, zastávají názor, že všichni lidé se rodí stejní. Avšak tyto myšlenky nijak významně postavení otroků v antické společnosti neovlivnili.

Zvláštní skupinou otroků byli císařovi nebo císařovny otroci (*servus Augusti, Caesaris*). Byli to lidé, kteří vešli do jejich přízně a stali se tak jejich osobními sloužícími, lékaři, důvěrníky nebo udavači. Jejich postavení bylo vyšší než jiných otroků. V případě provinění byli souzeni přímo císařem. Císař mohl také otroky propustit.

Od 2. století po Kristu dochází stále více k propouštění otroků a tím vzniká nová vrstva obyvatel, propuštěnci.

Použitá literatura:

Mireaux, Émile: Život v homérském době. Praha, 1980.

Flaceliere, Robert: Život v době Periklově. Praha 1981.

Bouzek, J. a Ondřejová, I.: Periklovo Řecko. Praha 1989.

Hošek, R. a Marek V.: Řím Marka Aurelia. Praha 1990.